

Post-initiële master
The Berlage Master in
Architecture and Urban Design
Delft University

6 januari 2014

1	Samenvattend advies	3
2	Werkwijze panel	6
3	Beschrijving van de opleiding	7
3.1	Algemeen	7
3.2	Profiel instelling	7
3.3	Profiel opleiding	7
4	Opleidingsbeoordeling	9
4.1	Beoogde eindkwalificaties	10
4.2	Onderwijsleeromgeving	12
4.3	Toetsing	18
4.4	Afstudeergarantie en financiële voorzieningen	20
4.5	Algemene conclusie over de kwaliteit van de opleiding	21
5	Overzicht oordelen	23
	Bijlage 1: Samenstelling panel	24
	Bijlage 2: Programma locatiebezoek	25
	Bijlage 3: Overzicht van bestudeerde documenten	27
	Bijlage 4: Lijst met afkortingen	28

1 Samenvattend advies

Dit samenvattend advies omvat de voornaamste overwegingen van het panel over de aanvraag tot accreditatie voor de nieuwe post-initiële masteropleiding The Berlage Master in Architecture and Urban Design (BMAUD master) van de faculteit Bouwkunde, onderdeel van de Technische Universiteit Delft.

Beoogde eindkwalificaties

De faculteit Bouwkunde beoogt met de BMAUD master jonge architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten met enige jaren werkervaring een toolbox aan te reiken waarmee zij binnen hun vakgebied een voortrekkerspositie kunnen innemen en experts worden op het gebied van architecturaal en stedenbouwkundig ontwerpen gesitueerd in een cross-cultureel perspectief. Hiervoor wil de master het vakgebied vanuit een breder perspectief benaderen. Zij richt zich niet alleen op het te ontwerpen gebouw en het stadsproject, maar ook op de culturele en sociale context waarin het gebouw of dat project komt te staan. De focus ligt hierbij op de thema's cross-culturalisme, wisselwerking tussen praktijkveld en innoverende ontwerpen, sociale en culturele duurzaamheid. De master bouwt voort op het erfgoed van de scholing die werd aangeboden door het voormalige Berlage Instituut, maar wordt nu in de structuur van een academische master aangeboden, met de daaraan gestelde eisen voor wetenschappelijk onderzoek. Voor het competentieprofiel is de opleiding uitgegaan van de zeven competentiegebieden van de Meijerscriteria. Deze heeft zij verder toegespitst en aangescherpt op het vakgebied van de architectuur. Aan de hand van een matrix heeft de opleiding laten zien hoe het competentieprofiel van de opleiding de Meijerscriteria dekt. Het panel is zeer te spreken over het profiel van de opleiding. Het is volgens het panel voldoende op masterniveau geformuleerd. Het panel vindt dat de opleiding de lat hoog heeft gelegd door een niveau na te streven dat hoger ligt dan basisniveau.

Onderwijsleeromgeving

Het programma is opgebouwd uit drie semesters van elk 20 weken. Het panel heeft in het informatiedossier gelezen dat het groeiproces van de studenten stapsgewijs zit verwerkt in de opbouw van de semesters, waarin telkens de nadruk wordt gelegd op het verder ontwikkelen van één specifieke vaardigheid. In het eerste semester staat het denken van de studenten centraal. Doel van dit semester is om een gezamenlijke taal te formuleren die gebruikt kan worden voor toekomstig onderzoek. In het tweede semester staat het ontwerpen centraal. Doel van dit semester is dat studenten de gemeenschappelijke taal gaan gebruiken en spreken. De opleiding legt in dit semester de nadruk op het onderwijs in de ontwerpstudio. Studenten krijgen hier ontwerp opdrachten aangereikt die zijn verankerd in een specifieke culturele setting in binnen- en buitenland. In het derde semester gaan studenten hun ontwerpvoorstel en onderzoek verder uitvoeren. Hiervoor formuleren ze hun eigen aanpak, hun eigen onderzoeksmethode en hun eigen ontwerpmethoden. Aan het eind van het semester worden ze geacht de uitvoering van een ontwerpvoorstel en een onderzoeksrapport op een innovatieve manier te presenteren. Het panel heeft een matrix gezien waarin de opleiding aangeeft hoe zij haar doelstellingen heeft vertaald naar de verschillende onderwijsonderdelen van het programma. De thema's sociale en culturele duurzaamheid en cross-culturele context en werkwijze lopen als een

rode draad door het programma heen. De inhoudelijke invulling van deze thema's en de wijze waarop ze doorwerken in het ontwerpen zijn minder duidelijk.

De instroomeisen en de procedure staan volgens het panel duidelijk beschreven in het onderwijs- en examenreglement. Het heeft gezien dat de procedure bestaat uit twee fases: een eerste selectie op grond van de door de student aangeleverde documenten en een intakegesprek, waarin de toekomstplannen en –visie van de student centraal staan. De studenten waarmee het panel heeft gesproken hadden verschillende nationaliteit en achtergrond. Zij gaven aan dat de opleiding nu met name studenten van buiten Europa aantrekt. Nederlandse studenten bleken zich nog niet te hebben aangemeld.

De vaste staf van de master bestaat uit docenten van de afdeling architectuur van de faculteit bouwkunde. Vereisten voor docenten van de BMAUD master zijn een PhD en een Basis Kwalificatie Onderwijs. Gastdocenten zijn ofwel vooraanstaande Europese onderzoekers, ofwel bekende professionele pioniers uit het werkveld van de architectuur, of verwante disciplines.

Voor de voorzieningen en de studiebegeleiding kan de BMAUD master gebruik maken de faciliteiten van de faculteit Bouwkunde van de TU Delft. Het panel is van mening dat de studenten de faciliteiten en begeleiding, die ze nodig hebben om hun studie te kunnen doorlopen, tot hun beschikking hebben.

Alles overwegend is het panel van mening dat de opleiding op papier een samenhangende leeromgeving heeft gecreëerd, maar dat deze nog moet worden uitgerold in de praktijk. De basiskwaliteit van de opleiding staat volgens het panel buiten kijf, maar de opleiding bereikt op dit moment nog niet het niveau dat de opleiding zelf nastreeft. Om de hoge ambities de komende jaren waar te maken, dient de opleiding zich volgens het panel met dezelfde elan en gedrevenheid te blijven verbeteren. Ruimte voor verbetering ziet het panel ten eerste in de interdisciplinaire benadering van de opleiding, gekoppeld aan een blijvend kritische reflectie op basisdoelstellingen zoals cross-culturalisme en sociale en culturele duurzaamheid en op hoe deze doorwerken in het ontwerpen. Daarnaast heeft het panel vastgesteld dat de wetenschappelijke component van de opleiding nog teveel wordt benaderd vanuit het ontwerpen alleen. Andere vormen van onderzoek zijn volgens het panel wel aanwezig, maar te beperkt en te weinig zichtbaar. Ook is het panel van mening dat de opleiding meer expliciet aandacht kan besteden aan het ontwikkelen van een kritische attitude bij de studenten. Ten slotte meent het panel dat de opleiding de waarde en impact van het reality-based aspect in de opleiding kan vergroten door in de projecten de focus te leggen op een beperkt aantal regio's met verschillende interessante thematieken waar de opleiding vervolgens langer kan op blijven werken en daardoor het verschil kan maken.

Toetsing:

Ten aanzien van het toetsbeleid volgt de opleiding de door de faculteit Bouwkunde opgestelde 'Golden Rules of Examination'. De BMAUD master heeft in het onderwijs en examenreglement deze gouden regels verder toegespitst op de opleiding zelf. De examencommissie van de faculteit bouwkunde is verantwoordelijk voor het toetsbeleid en de borging van de kwaliteit van de toetsen en examens van de BMAUD master.

Voor de toetsing maakt de opleiding gebruik van schriftelijke tentamens, essays, een portfolio en presentaties. Het panel heeft de toetsvormen bekeken en gezien dat deze voldoende variatie vertonen en passen bij de verschillende onderwijsonderdelen.

Het panel heeft het afstudeerhandboek van de opleiding bekeken en gezien dat daarin de richtlijnen en de opbouw van het thesisproject verder worden beschreven. De start voor het afstudeertraject wordt gemaakt in het tweede semester met voorbereidende colleges en het thesisseminar. Aan het eind van het thesisseminar hebben de studenten een projectvoorstel en een onderzoeksplan geschreven en gepresenteerd. De verdere uitvoering van het thesisproject vindt plaats in het derde semester en resulteert in een onderzoeksrapport, of ontwerpvoorstel dat de studenten op een innovatieve manieren dienen te presenteren. Het panel heeft gezien dat in de loop van het thesisproject meer individueel gewerkt en getoetst wordt. Tijdens de gesprekken met het panel gaven de studenten aan dat zij de overgang groot vinden van het groepsgewijs werken in de voorgaande semesters naar het individueel werken in het laatste semester, tijdens het thesisproject.

Het panel heeft het toetsbeleid en de uitwerking in het onderwijs- en examenreglement bekeken en vastgesteld dat dit voldoet aan de daaraan gestelde eisen. Het panel vindt het goed dat de opleiding voor het toetsstelsel leunt op het toetsstelsel van de TU Delft. De toetsvormen vertonen volgens het panel voldoende variatie, maar de nadruk kan meer gelegd worden op het wetenschappelijk denken en schrijven. Over de organisatie en begeleiding van het thesisproject is het panel positief. De tussentijdse presentaties geven volgens het panel goed zicht op de gemaakte vorderingen van de studenten en laten zien wanneer er eventueel moet worden ingegrepen.

Conclusie:

Het panel is van mening dat de opleiding de potentie heeft om de hoge ambitie van de opleiding waar te maken. Deze ambitie is een opleiding aanbieden die uitstijgt boven basisniveau. Volgens het panel ligt er een mooie basis van waaruit het docententeam en de directie van The Berlage de opleiding naar een hoger niveau kunnen tillen. Uitgangspunt is hierbij een aantal al aanwezige facetten van het programma verscherpen, verdiepen, of verbeteren. Hiervoor heeft het panel een aantal aanbevelingen geformuleerd. Het panel heeft geen enkele twijfel over de basiskwaliteit van de opleiding. De aanbevelingen zijn gericht op het realiseren van de hoge ambities van de opleiding zelf.

Het panel adviseert de NVAO om positief te besluiten ten aanzien van de kwaliteit van de nieuwe opleiding post-initiële master The Berlage Master in Architecture and Urban Design van de TU Delft, Berlage Center for Advanced Studies in Architecture and Urban Design, onderdeel van de faculteit Bouwkunde, afdeling Architectuur.

Den Haag, 6 januari 2014

Namens het panel ter beoordeling van de beperkte Toets nieuwe opleiding voor de post-initiële master The Berlage Master in Architectuur and Urban Design van de faculteit Bouwkunde van de Technische Universiteit Delft,

prof. dr. ir. arch. H. Neuckermans
(voorzitter)

drs. L. Winsemius
(secretaris)

2 Werkwijze panel

De NVAO heeft een panel vastgesteld met volgende samenstelling:

- prof. dr. ir. arch. H. (Herman) Neuckermans, emeritus gewoon hoogleraar KU Leuven, departement Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening, voorzitter;
- prof. dr. ir. arch. A. (André) Loeckx, gewoon hoogleraar KU Leuven, departement Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening.
- ir. A. (Annette) Marx, architect bij Marx & Steketee architecten B.V
- Student-lid: Ruud Verbeij, student Computer Science aan de Universiteit Twente.

Het panel werd bijgestaan door ir. S. (Lineke) van Bruggen, beleidsmedewerker NVAO, procescoördinator en drs. L. (Lisette) Winsemius, beleidsmedewerker NVAO, bij deze aanvraag betrokken als secretaris.

Bij de toetsing heeft het panel het Beoordelingskader voor de beperkte Toets nieuwe opleiding van de NVAO (Stcrt. 2010, nr 21523) in acht genomen.

Het panel heeft zich aan de hand van de door de opleiding verstrekte documenten op de beoordeling voorbereid. Op 12 september 2013, de avond voorafgaand aan het locatiebezoek is het panel bij elkaar geweest. Tijdens deze bijeenkomst zijn de eerste bevindingen van het panel besproken en nadere vragen geformuleerd.

Op 13 september 2013 heeft het panel een locatiebezoek afgelegd. Tijdens dit bezoek is het panel in verschillende gespreksrondes van nadere informatie voorzien en zijn de vraagpunten aan de orde gesteld en in discussie gebracht. Het programma van het locatiebezoek is toegevoegd als bijlage 2. Een overzicht van documenten, die het panel tijdens het bezoek heeft kunnen inzien, is opgenomen als bijlage 3.

Het panel heeft tijdens het locatiebezoek de bevindingen onderling besproken en vertaald naar voorlopige conclusies. Het panel is zo tot beargumenteerde oordelen per standaard gekomen en heeft een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding gegeven. In een mondelinge terugkoppeling heeft het panel de opleiding geïnformeerd over de bevindingen en voorlopige conclusies. De secretaris heeft op basis hiervan een conceptadvies opgesteld dat aan de panelleden is voorgelegd voor commentaar. Vervolgens heeft het panel dit concept per e-mail van commentaar voorzien. Het conceptrapport is vervolgens naar de opleiding gestuurd voor hoor- en wederhoor en daarna de definitieve tekst door het panel vastgesteld. Dit heeft geresulteerd in een definitief paneladvies aan de NVAO op 6 januari 2014.

3 Beschrijving van de opleiding

3.1 Algemeen

Instelling	: TU Delft, The Berlage Center for Advanced Studies in Architecture and Urban Design, onderdeel van de faculteit Bouwkunde.
Opleiding	: post-initiële masteropleiding The Berlagemaster in Architecture and Urban Design
Afstudeerrichtingen	: geen
Locatie	: Delft
Studieomvang	: 90 ECTS
Sector	: Techniek
ITK Behaald	: Ja, op 21 november 2011

3.2 Profiel instelling

De 'Berlage Center for Advanced Studies in Architecture and Urban Design (The Berlage) is in 2013 opgericht als een zelfstandige en financieel onafhankelijke stichting die onder de academische verantwoordelijkheid valt van de faculteit Bouwkunde van de Technische Universiteit Delft (TU Delft). The Berlage functioneert op het niveau van een afdeling en maakt gebruik van de faciliteiten en diensten die de faculteit Bouwkunde van de TU Delft aanbiedt. The Berlage bouwt voort op de traditie en reputatie van het voormalige Berlage Instituut. Dit instituut heeft van 1990 tot 2012 bestaan. Het Berlage Instituut was van oorsprong een werkplaats voor architecten die zich na hun opleiding verder in hun kunstenaarschap wilden verdiepen. Het instituut werd gezien als een plek waar ruimte was voor discussie, reflectie en onderzoek. Dit instituut bood een scholing aan waarvan innovatief en vrij denken de belangrijkste kenmerken waren. Op 1 augustus 2012 sloot het de deuren, nadat de staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap besloot de postacademische opleiding binnen de culturele basisinfrastructuur te beëindigen. Met de The Berlage tracht de faculteit Bouwkunde de vorming van het voormalige Berlage Instituut beter te structureren en naar een hoger plan te trekken door deze in de structuur van een academische master aan te bieden, met de daaraan gestelde eisen voor een wetenschappelijk onderbouwde benadering van de architectuur. Doel van The Berlage is daarnaast ook om het vrije, innovatieve denken, dat zo kenmerkend was voor de vorming aan het voormalige Berlage Instituut, zoveel mogelijk te behouden. Het samenspel faciliteren van innovatief ontwerpen en wetenschappelijke bevraging is een ambitieuze opzet en tegelijk de grootste uitdaging van het nieuwe programma.

3.3 Profiel opleiding

De Berlage Master in Architecture and Urban Design (BMAUD master) is een interdisciplinaire, internationale, post-initiële master voor jonge architecten en stedenbouwkundigen met een aantal jaren werkervaring en/ of een veelbelovend portfolio. De faculteit Bouwkunde wil met deze master kleinschalig en hoogwaardig post-initieel onderwijs aanbieden. Zij trekt hiervoor gerenommeerde onderzoekers en werkvelddeskundigen uit de gehele wereld aan. De opleiding beoogt jonge architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten een scholing aan te bieden waarmee zij expert worden op het gebied van een cross-cultureel perspectief. Hiervoor worden in de master zowel de methoden en instrumenten als de manier, waarop onderzoek en het ontwerpproces worden benaderd, geherdefinieerd.

Om dit te kunnen doen wordt architectuur en stedenbouw in een breder perspectief geplaatst door het werk van architecten en stedenbouwkundigen te zien als een culturele daad die ingrijpt in een cultureel veld.

De opleiding wil de ontwerper en het ontwerp confronteren met reële problematieken in een reëel praktijkveld (reality check) en dit in een cross-cultureel perspectief. Dit alles wil men opladen met concepten en doelstellingen van sociale en culturele duurzaamheid. In deze master worden studenten uitgedaagd hun begrip van het ontwerpproject kritisch te onderzoeken en te herdefiniëren. The Berlage tracht met deze insteek van de master een antwoord te geven op de behoeften en knelpunten die het steeds globaler wordende werkveld van de architectuur met zich meebrengt, onder meer in verband met het ingrijpen in steeds andere constellaties van localisme en globalisering.

In 2012 is The Berlage gestart met een pilotprogramma waaraan 32 studenten deelnemen. Hiervan zijn 23 studenten overgenomen van het voormalige Berlage Instituut.

4 Opleidingsbeoordeling

Van toepassing is het Beoordelingskader voor de beperkte Toets nieuwe opleiding van de NVAO (Stcrt. 2010, nr 21325).

Dit kader wordt gebruikt als de instelling, zoals de TU Delft, beschikt over een positief oordeel over de instellingstoets kwaliteitszorg. De beoordeling komt tot stand op basis van een discussie met 'peers' over de inhoud en kwaliteit van de opleiding en is gericht op vier vragen:

1. Wat beoogt de opleiding?
2. Hoe wil de opleiding dit realiseren?
3. Hoe wil de opleiding dit toetsen?
4. Zijn er voldoende financiële middelen?

Deze vier vragen zijn vertaald in vier standaarden. Over de standaarden geeft een visitatiepanel een gemotiveerd oordeel op een tweepuntsschaal: onvoldoende of voldoende. Vervolgens geeft het panel een gemotiveerd eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding, ook op de tweepuntsschaal.

Bij de beoordeling worden de volgende definities gehanteerd. Deze definities hebben zowel betrekking op de scores van de standaarden als op de scores van de opleiding in totaal.

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de basiskwaliteit.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit.

Indien een opleiding niet volledig nieuw is of omgevormd wordt, worden bij de oordeelsvorming ook de gerealiseerde eindkwalificaties betrokken.

4.1 Beoogde eindkwalificaties

4.1.1 Standaard 1

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Bevindingen

De BMAUD master bouwt voort op het erfgoed van de vorming die werd aangeboden door het voormalig Berlage Instituut. Het Berlage Instituut was van oorsprong een werkplaats voor architecten die zich na hun opleiding verder in hun kunstenaarschap wilden verdiepen. Het instituut werd gezien als een plek waar ruimte was voor discussie, reflectie en onderzoek. Het bouwde in de loop der jaren een goede reputatie op door naar buiten te treden met baanbrekende, innovatieve ontwerpen. In de gesprekken met het panel gaf de opleiding aan dat de faculteit Bouwkunde het instituut graag over wilde nemen, omdat de faculteit het experimentele, vrije denken dat de vorming van het voormalige Berlage Instituut kenmerkte, zag als een aanvulling op het onderwijs aan de TU Delft. Daarnaast voelde de faculteit de verantwoordelijkheid om een instituut met een zodanige reputatie en erfgoed niet zonder slag of stoot verloren te laten gaan. (zie paragraaf 3.2)

Het doel van de faculteit is om de vorming van het voormalige instituut in de structuur van een academische opleiding en de wetenschappelijke werkwijze die deze vereist op te nemen zonder dat dit het vrije denken inperkt. De faculteit kiest er daarom voor het instituut in een aparte stichting onder te brengen, onder de academische verantwoordelijkheid van de faculteit Bouwkunde.

Visie en Missie:

De BMAUD master wil jonge architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten, met enige jaren werkervaring een toolbox aanreiken waarmee zij binnen hun vakgebied een voortrekkerspositie kunnen innemen en experts worden op het gebied van cross-culturele architectuur en stedenbouw. De opleiding is bedoeld als een academische verdiepingsslag en heeft niet als doel om landschapsarchitecten, of stedenbouwkundigen op te leiden als architect. De opleiding richt zich hiermee op zowel de academische wereld als het professionele werkveld binnen het vakgebied van de architectuur. Hiervoor benadert de master het vakgebied vanuit een breder perspectief. De master richt zich niet alleen op het te ontwerpen gebouw, maar ook op de culturele en sociale context waarin het gebouw komt te staan. De focus van de opleiding ligt hierbij op de interactie van het (vernieuwend) ontwerpen met reële problematieken en praktijkcondities, en dit in een cross-cultureel perspectief en met speciale aandacht voor sociale en culturele duurzaamheid.

De opleiding heeft in de gesprekken met het panel aangegeven de studenten met dit bredere perspectief de tools te willen geven die zij nodig hebben om zich in het hedendaagse werkveld van de Architectuur staande te houden. In het informatiedossier legt de opleiding uit dat de innovatie en globalisering het werkveld van de architect complexer hebben gemaakt. Aan de ene kant is het vakgebied van de architectuur een innovatief vakgebied dat technische ontwikkelingen en innovaties in de samenleving incorporeert. Aan de andere kant dient de architect rekening te houden met meer traditionele culturen en lokale wet- en regelgeving. Deze zienswijze gaat evenwel nog te sterk uit van de premisse dat architectuur per definitie innoverend en de culturele context per definitie remmend zou zijn. Dit is volgens het panel zeker niet het geval. Om te kunnen werken in dit complexe werkveld waarin zowel innovatie als traditie van belang zijn dient de architect zowel zijn/haar eigen discipline als de culturele context constant kritisch te kunnen bekijken, onderzoeken, maar vooral te kunnen herdefiniëren en zo het innoverend potentieel van

zowel ontwerp als context de beste kansen te geven. Het werkveld bevestigde deze behoefte in de gesprekken met het panel.

De BMAUD master heeft een benchmark uitgevoerd onder vergelijkbare opleidingen van bekende instituten, zoals de Katholieke Universiteit Leuven, ETH Zurich, Yale University en het Institute for Advanced Architecture of Catalonia. Het panel heeft de benchmark bekeken en vastgesteld dat een aantal gerenommeerde opleidingen aan bekende instituten hier niet in zijn meegenomen, zoals de opleidingen van Columbia University (NY) en University of California at Berkeley. Wel heeft het panel kunnen lezen dat de master een eigen onderscheidende positie inneemt in het veld van vergelijkbare opleidingen. In het informatiedossier legt de opleiding uit dat zij zich onderscheidt van vergelijkbare opleidingen door het vakgebied vanuit een breder perspectief te benaderen en tegelijk specifiek aandacht te besteden aan die complexe context waarin de architect zijn werk moet uitvoeren. Dit samengaan van een breed en cross-cultureel perspectief en de sterke aandacht voor het praktijkveld waar het ontwerp en de ontwerper innoverend op in moeten spelen, kan volgens het panel zeker als een eigen invalshoek van de nieuwe master worden beschouwd.

Competentieprofiel:

In het informatiedossier staat beschreven dat de opleiding voor het competentieprofiel van de master uit is gegaan van de zeven competentiegebieden van de Meijers criteria. De Meijerscriteria zijn criteria voor Academische Bachelor en Master Curricula die worden gehanteerd door de drie technische universiteiten in Nederland (TU Delft, Universiteit Twente en de TU Eindhoven). The Berlage heeft deze competentiegebieden verder toegespitst en aangescherpt op het vakgebied van de architectuur. Hiervoor heeft de opleiding gebruik gemaakt van de UNESCO/ UIA Charter for Architectural Education en de door het 'European Network of Heads of Schools of Architecture' opgestelde competenties. Het competentieprofiel van de master is onderverdeeld in de volgende acht thema's: ontwerp en ontwerpmethoden, onderzoek en onderzoeksmethoden, theorie, sociale duurzaamheid, cross-culturele contexten, praktijkgerichtheid, samenwerken en communiceren en beroepsbekwaamheid. Aan de hand van een matrix heeft de opleiding laten zien welke competenties van de Meijerscriteria in de verschillende thema's centraal staan. Het panel heeft het competentieprofiel bekeken en gezien dat het profiel de competenties van de Meijers criteria dekt. Wel merkt het panel op dat de opleiding met het huidige competentieprofiel en programma niet het begeleid beroepservaringstraject met examens afdekt dat vanaf 2015 verplicht is voor beroepsbekwaamheid.

Overwegingen

Het panel is zeer te spreken over het profiel van de opleiding en heeft waardering voor de ambitie om de cross-culturele dimensie en de innoverende ontwerpgerichte benadering die het voormalige Berlage Instituut kenmerkten, nu in de structuur van een academische opleiding aan te bieden met de hierbij horende eisen in verband met wetenschappelijkheid. Hiermee heeft het Berlage Center volgens het panel een manier gevonden om de oude Berlagemaster op te tillen naar een wetenschappelijke master, zonder de vrijheid van denken van de oude Berlage te verliezen. Het panel ziet wel een spanningsveld tussen de vrijheid van denken die het oude Berlage Instituut kenmerkte en de eisen die aan een wetenschappelijke master worden gesteld. Dit vertegenwoordigt tegelijk het hoge ambitieniveau en de voornaamste uitdaging van de nieuwe master. Het panel is van mening dat de opleiding het competentieprofiel voldoende op masterniveau heeft geformuleerd en dat zij met de matrix duidelijk heeft laten zien hoe dit profiel de

Meijers criteria dekt. Positief is het panel over de integratie van de UNESCO UIA Charter en de door de European Network of Heads of Schools of Architecture (ENHSA) opgestelde competenties. Hiermee heeft de opleiding volgens het panel in voldoende mate de domeinspecifieke internationale eisen in het competentieprofiel verwerkt. Het panel heeft er begrip voor dat de opleiding niet voldoet aan de eisen die vanaf 2015 worden gesteld aan beroepsbekwaamheid. Volgens het panel streeft de opleiding nu een hoge, wetenschappelijke kwaliteit na. Volgens het panel onderscheidt de opleiding zich hiermee en zou het voldoen aan de eisen voor beroepsbekwaamheid deze hoge, wetenschappelijke kwaliteit kunnen ondermijnen.

Wel is het panel van mening dat de opleiding de lat hoog heeft gelegd. Omdat de hoge ambities passen bij de reputatie van zowel het voormalige Berlage Instituut als de TU Delft heeft het panel er vertrouwen in dat de opleiding de hoge ambities waar kan maken. Binnen van het veld van vergelijkbare (internationale) opleidingen neemt de BMAUD master volgens het panel een eigen plek in doordat zij de ruimte opzoekt tussen een academisch, theoretisch kader en het beroep van de architect. De benchmark die de opleiding heeft uitgevoerd vindt het panel te beperkt uitgevoerd doordat een aantal opleidingen aan gerenommeerde instituten hier niet in zijn meegenomen. Het panel adviseert de opleiding daarom zich blijvend te benchmarken met vergelijkbare (internationale) opleidingen.

Conclusie

Het panel beoordeelt op grond van bovenstaande overwegingen deze standaard als voldoende.

4.2 Onderwijsleeromgeving

4.2.1 Standaard 2

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Bevindingen

Programma:

Het programma is opgebouwd uit drie semesters van elk 20 weken. Het panel heeft in het informatiedossier gelezen dat het groeiproces van de studenten stapsgewijs zit verwerkt in de opbouw van de semesters, waarin telkens de nadruk wordt gelegd op het verder ontwikkelen van één specifieke vaardigheid van de studenten.

In het eerste semester staat het denken van de studenten centraal. Doel van dit semester is om een gezamenlijke taal te formuleren die gebruikt kan worden voor toekomstig onderzoek. Daarnaast beoogt de opleiding studenten in dit semester een kritische attitude bij te brengen door studenten over de grenzen van de architectuur heen te laten kijken en te laten zien hoe verschillende culturele, sociale, economische en ecologische factoren van invloed zijn op het werk en werkveld van de architect. (de interdisciplinaire dimensie) en hoe de architectuur op haar beurt grensverleggend kan optreden ten overstaan van deze interdisciplinaire conditie (transdisciplinaire dimensie).

Studenten krijgen hiervoor verschillende gerenommeerde methoden, tools en technologieën aangereikt die in het hedendaags architectuurontwerpproject ingezet worden. In dialoog en kritische discussie met stakeholders uit de praktijk reflecteren de studenten op de theorieën

en methoden en proberen ze het nut en de impact van deze theorieën te definiëren. In de ontwerpstudio worden studenten gevraagd om deze methoden en tools voor het ontwerpen te testen in verschillende culturele omstandigheden. In het symposium verfijnen studenten tenslotte hun vaardigheden op het gebied van onderzoek door primair en secundair onderzoek uit te voeren. Hierin staat de historische interpretatie en kritische analyse centraal.

In het tweede semester staat het ontwerpen centraal. Doel van dit semester is dat studenten de gemeenschappelijke taal gaan gebruiken en spreken. De opleiding legt in dit semester de nadruk op het onderwijs in de ontwerpstudio. Studenten krijgen hier ontwerp opdrachten aangereikt die zijn verankerd in een specifieke culturele setting in binnen en buitenland. Studenten worden uitgedaagd om de sociale, culturele, ecologische en/ of economische factoren die van invloed zijn op hun ontwerpproject kritisch te onderzoeken (interdisciplinaire conditie), om vervolgens hun aanpak, methode en te gebruiken instrumenten te herdefiniëren en op hun beurt via het ontwerpen grenzen te verleggen (transdisciplinair resultaat). Het panel heeft tijdens de rondleiding de resultaten van ontwerpprojecten in Amsterdam en Istanbul bekeken en gezien dat het werk van de studenten van hoog niveau was maar dat het de hierboven geformuleerde ambities nog niet voldoende waar maakt. Het panel vond dat sommige ontwerpen nog te weinig afstand namen van vanzelfsprekende en globaliserende recepten en dat de opleiding de studenten nog meer moet prikkelen om wetenschappelijk greep te krijgen op contexten en opdrachten en tegelijk innovatief uit de hoek, te komen. In het tweede semester worden studenten ook voorbereid op hun thesisproject. In de voorbereidende colleges wordt gekeken hoe grote theoretische concepten en modellen het hedendaags discours in de bouwwereld beïnvloeden. In het seminar ter voorbereiding van de thesis gaan studenten in een innovatieve en experimentele setting aan de slag met een diepgaand, zelfgestuurd onderzoek over het onderwerp van hun thesis, met een aantal specifieke thema's. Aan de hand hiervan schrijven zij een ontwerpvoorstel en een onderzoeksverslag dat de basis vormt voor hun thesisproject in het derde semester.

In het derde semester gaan studenten hun ontwerpvoorstel en onderzoek verder uitvoeren. Hiervoor formuleren ze hun eigen aanpak, hun eigen onderzoeksmethode en hun eigen ontwerp methode. Dit doen de studenten onder leiding van het Hoofd Onderwijs en een hoogleraar van de afdeling Architectuur van de faculteit Bouwkunde. Studenten dienen halverwege het semester een presentatie te geven, waarin zij de voortgang van hun onderzoek presenteren. Aan het eind van het derde semester worden ze geacht de uitvoering van een ontwerpvoorstel en een onderzoeksrapport op een innovatieve manier te presenteren.

Het panel heeft een matrix gezien waarin de opleiding aangeeft hoe zij haar doelstellingen heeft vertaald naar de verschillende onderwijsonderdelen van het programma. De thema's sociale en culturele duurzaamheid en cross-culturele verbreding en verdieping lopen als een rode draad door het programma heen. De opleiding stelt telkens het vergelijkende cross-culturele perspectief centraal en wil het vakgebied vanuit meerdere disciplines benaderen (interdisciplinaire dimensie) en daarbij architectuur als synthetiserende en grensverleggende discipline versterken (transdisciplinaire dimensie). Ook zorgt de opleiding voor een directe interactie met professionals en een directe vertaling naar een reële context. Zo werken de studenten in de ontwerpmasterclasses onder directe leiding van vooraanstaande architecten aan innovatieve ontwerpen en worden zij in de ontwerpstudio's en bijbehorende seminars uitgedaagd om in directe interactie met de praktijk het vakgebied van de architectuur vanuit het bredere perspectief te benaderen. Kennis en vaardigheden op het gebied van onderzoek worden tenslotte verfijnd in het thesisseminar en de

thesisvoorbereiding. In de thesis komen alle kennis en vaardigheden samen. Studenten dienen hier vanuit het bredere perspectief en hun vermogen om kritisch en innovatief te denken een eigen ontwerpproject op te zetten, uit te voeren en te presenteren. Hierbij stellen zij het te ontwerpen gebouw centraal, maar houden zij rekening met de complexe context waarin het ontwerpproject plaatsvindt.

Het panel constateerde tijdens de gesprekken met de studenten dat met name bij de studenten van buiten Europa de kritische attitude nog niet volledig is doorgedrongen tot de mindset van deze studenten. Zij konden niet goed duiden hoe de opleiding hen een kritische attitude bijbrengt. Ook konden zij niet goed aangeven wat deze kritische attitude nu precies behelst. De studenten uit Europa konden dit beter. Zij gaven aan dat zij een kritische attitude hebben aangeleerd in hun vooropleiding. Daarnaast vond het panel dat de studenten nog sterk vanuit de gevestigde architectuurdiscipline praten en daardoor te weinig interdisciplinair denken en werken waardoor de grensverleggende transdisciplinaire synthese onbereikbaar blijft. Mogelijke oorzaak hiervoor ziet het panel in de manier waarop de opleiding disciplines als sociologie, culturele antropologie en economie te weinig betreft in de opleiding als zelfstandige disciplines en als bijdragen tot interdisciplinaire kennisopbouw. Tijdens de gesprekken met de docenten vond het panel dat zij de verschillende vakken en projecten teveel vanuit de architectuur aanvroegen en te weinig hieruit losbraken. Hierdoor ook blijft het kritisch onderbouwen van de thema's sociale duurzaamheid en cross-culturalisme beperkt en dringen deze 'rode draden' volgens het panel nog te weinig door bij de studenten.

Didactisch concept:

Het panel heeft het didactisch concept van de opleiding bekeken en gezien dat de opleiding uitgaat van 'project-based learning'. Kennis en praktijk staan in de opleiding in constante interactie met elkaar. De kennis die de studenten opdoen in de seminars, het colloquium en de colleges worden direct toegepast in de projecten van de ontwerpstudio's.

Volgens het panel is de inzet van dit didactisch concept voor een architectuuropleiding het meest voor de hand liggend. Het panel gaf aan dat architectuuropleidingen meestal uitgaan van leren door doen en dat de kennis komt uit interactie met het project. Dat is volgens het panel in deze opleiding ook duidelijk het geval. De opleiding zet een project centraal en verbindt hier een seminar aan waarin de achterliggende theorie van de onderwerpen in het project verder worden besproken en uitgelegd. Deze interactie met het project zou echter meer vanuit zowel wetenschappelijke bevraging als vanuit ontwerpend onderzoek gevoed moeten worden.

Studeerbaarheid:

De opleiding geeft in het informatiedossier aan dat zij het programma zo heeft ingericht dat zij studievertragende factoren zoveel mogelijk heeft weggenomen, of voorkomt. De opleiding omvat 90 EC. De opleiding geeft in het informatiedossier aan dat dit gelijk staat aan anderhalf jaar studie. Door de studielast regelmatig te monitoren en te evalueren houdt de opleiding zicht op studeerbaarheid van de opleiding en kan zij, indien nodig, ingrijpen. In het onderwijs- en examenreglement heeft de opleiding de toetsmomenten beschreven. Studenten weten daardoor wanneer zij op kennis en/ of vaardigheden worden getoetst. De kleinschaligheid van de opleiding zorgt ervoor dat de docenten goed zicht hebben op het leerproces van de studenten. Zij zien daardoor snel of er eventuele deficiënties zijn in kennis en/ of vaardigheden waarbij de student extra ondersteuning nodig heeft. Het panel heeft in het informatiedossier gelezen dat de studenten gemiddeld 18 contacturen per week hebben.

Instream

Om de startkwalificaties van de instromende studenten te kunnen bepalen heeft de opleiding instroomeisen geformuleerd die zij vervolgens toetst tijdens een intake gesprek. In het informatiedossier staan de instroomeisen als volgt beschreven:

- Afgeronde master in architectuur, of
- Master of Science in een verwante discipline, zoals stedenbouw, of landschapsarchitectuur, of
- Master of Science in een andere discipline, in combinatie met minimaal zeven jaar werkervaring bij een architectenbureau, of een andere organisatie, of stichting binnen vakgebied van de architectuur.
- Een bewijs van voldoende niveau Engels via een IELTS, of TOEFL score;
- Een motivatiebrief waaruit blijkt waarom de student de opleiding wil volgen;
- Drie referentiebrieven, specifiek gericht op deelname aan de BMAUD master;
- Een portfolio met representatieve ontwerpen als voorbeeld voor het niveau en de vaardigheden van de student;
- Een Curriculum Vitae.

Tijdens de gesprekken met het panel hebben de docenten aangegeven dat werkervaring geen harde instroomeis is. Wel wordt er gekeken of het portfolio van de studenten voldoende potentie laat zien.

Het panel heeft in het informatiedossier gelezen dat de instroomprocedure bestaat uit twee fasen. Eerst worden de aanvragen van de studenten door de instroomcoördinatoren van de TU Delft gecontroleerd op eisen zoals taalvaardigheid en relevante vooropleiding. Op basis hiervan brengen zij een advies uit aan de toelatingscommissie van de BMAUD master. Deze commissie bekijkt vervolgens of de motivatie van de studenten overtuigend is en of de portfolio's voldoende consistentie en potentie laten zien. Op basis daarvan bepalen zij welke studenten worden uitgenodigd voor een gesprek en welke studenten worden afgewezen. De tweede fase van de procedure bestaat uit een intakegesprek waarin de toekomstplannen en -visie van de student worden besproken. Dit gesprek wordt gevoerd door twee docenten van de BMAUD master. Na deze gesprekken bepaalt de toelatingscommissie welke studenten definitief toegelaten worden tot de opleiding, welke studenten op een wachtlijst komen te staan en welke studenten definitief worden afgewezen.

De instroomeisen en de procedure staan duidelijk beschreven in het onderwijs- en examenreglement.

De studenten die het panel tijdens de visitatie heeft gesproken vertelden dat zij zich in eerste instantie voor de vorming van het voormalige Berlage Instituut hadden aangemeld. Tijdens de intakeprocedure hebben zij vernomen dat de master in de vorm van een academische master een doorstart zou krijgen aan de TU Delft. De studenten vonden dat zij hier voldoende over zijn voorgelicht en zijn tevreden met de master die zij nu volgen. De studenten met wie het panel heeft gesproken verschilden in vooropleiding en nationaliteit. Zo waren er studenten met Landschapsarchitectuur, Stedenbouw en Architectuur als vooropleiding. De studenten gaven aan dat alle studenten uit hun cohort meerdere jaren werkervaring hadden. Het panel hoorde van de studenten dat de opleiding met name studenten van buiten Europa aantrekt en dat Nederlandse studenten zich nog niet hebben aangemeld. De studenten ervaren het gebrek aan interactie met Nederlandse studenten als een gemis. Volgens hen kan de interactie met Nederlandse studenten binnen de faculteit

Bouwkunde meer gestimuleerd worden door bijvoorbeeld samen met opleidingen van de faculteit Bouwkunde een aantal colleges te organiseren. Volgens het panel zou de opleiding daarnaast het aspect van diversiteit als criterium mee kunnen nemen in de toelatingsprocedure.

Personeel (beleid, kwaliteit en kwantiteit)

De BMAUD master valt onder de verantwoordelijkheid van de faculteit Bouwkunde van de TU Delft. In het informatiedossier beschrijft de opleiding de organisatiestructuur. De voorzitter van het bestuur is de decaan van de faculteit Bouwkunde. Daarnaast bestaat het bestuur uit een hoogleraar van de afdeling architectuur en een vooraanstaande vertegenwoordiger van het werkveld.

Het onderwijs wordt gecoördineerd door een kernteam, onder leiding van het Hoofd Onderwijs. Elk semester kent daarnaast een hoogleraar die de inhoudelijke verantwoordelijkheid voor het betreffende semester draagt. De opleidingscommissie en het Hoofd Onderwijs bewaken dat er goed gekwalificeerd personeel wordt aangenomen. De vaste staf van de master bestaat met name uit docenten van de afdeling Architectuur. Vereisten voor deelname aan de BMAUD master zijn dat de docenten in het bezit zijn van een PhD en dat zij hun Basis Kwalificatie Onderwijs hebben gehaald, of dat zij bereid zijn de didactische scholing die de faculteit Bouwkunde aanbiedt te doorlopen. De opleiding werkt nauw samen met de onderzoeksgroepen binnen de afdeling Architectuur. Met name jonge onderzoekers die zich bezig houden met de nieuwste ontwikkelingen binnen het vakgebied worden door de semestercoördinatoren van de BMAUD master benaderd. De gastdocenten, die worden ingezet, zijn gerenommeerde onderzoekers of zijn professionele ontwerpers met een vernieuwend portfolio uit het werkveld van de architectuur, of verwante disciplines.

De opleidingscommissie bestaat uit vooraanstaande professionals, onderzoekers, docenten en werkvelddeskundigen. Deze commissie adviseert het bestuur van de BMAUD master over de actualiteit van het programma en de mate waarin het programma aansluit op het werkveld.

De BMAUD master heeft in totaal 5.1 fte aan personeel, waarvan 3.9 fte aan onderwijzend personeel en 1.2 fte aan ondersteunend personeel. Op dit moment staan 32 studenten ingeschreven. De staf-studentratio is ongeveer 1:12.

Voorzieningen

Voor de voorzieningen kan de BMAUD master gebruik maken van de voorzieningen van de faculteit Bouwkunde van de TU Delft. Zo kan de master gebruik maken van college- en seminarruimtes met de nieuwste apparatuur, ICT faciliteiten, een bibliotheek met een ruime selectie aan vakliteratuur op het gebied van de architectuur, meerdere studieruimtes, een workshop modellen maken, een service desk, een boekenwinkel, een Copyshop en studentenhuisvesting. Specifiek voor de BMAUD master is er daarnaast een ontwerpstudio ter beschikking gesteld. Studenten hebben in deze ruimte de volgende voorzieningen tot hun beschikking: een grote werktafel met internet en laptopaansluitingen, materiaal om ontwerpmodellen te maken en een snijtafel. Ook heeft de master een eigen bescheiden bibliotheek tot zijn beschikking waar studenten gebruik van kunnen maken. Tijdens de rondleiding heeft het management aangegeven dat de plek waar The Berlage nu zit tijdelijk is. Na de verbouwing krijgt The Berlage een eigen plek toegewezen.

Het panel heeft tijdens de rondleiding een deel van de voorzieningen bekeken, waaronder de ontwerpstudio. Het panel is van mening dat de studenten de faciliteiten die ze nodig hebben om hun studie te kunnen doorlopen, tot hun beschikking hebben.

Studiebegeleiding en informatievoorziening

Ook voor de studiebegeleiding kan de master gebruik maken van de faciliteiten die op de faculteit Bouwkunde aanwezig zijn. Zo kunnen studenten terecht bij studieadviseurs, studentepsychologen en loopbaanadviseurs, een studentenadministratie en een International Office. In het informatiedossier beschrijft de opleiding dat studenten van de BMAUD master met name gebruik maken van de Centrale Studenten Administratie en het International Office. De Centrale Studenten Administratie regelt het gehele administratieve proces, van betalingen tot het verwerken van de cijfers. Het International Office regelt zaken als visa-aanvragen en huisvesting.

In het informatiedossier beschrijft de opleiding hoe de BMAUD master studenten voorziet van informatie. Informatievoorziening aan studenten start voordat de studenten daadwerkelijk met de studie beginnen. De opleiding probeert zo vanaf het begin de verwachtingen van de toekomstige studenten en het programma van de master op één lijn te krijgen. Via de website, bulletins en informatieboekjes krijgen toekomstige studenten bij hun eerste oriëntatie informatie over de toelatingsvoorwaarden, de toelatingsprocedure, het programma en de ontwerpstudio. Informatie en begeleiding wordt gegeven via de website, bulletins en informatieboekjes. Zodra studenten zich hebben aangemeld voor de master worden ze meer individueel begeleid. Zij kunnen dan met hun specifieke vragen terecht bij de toelatingscommissie door een gesprek met een van de leden aan te vragen. Dit gesprek kan in persoon plaatsvinden, maar ook via Skype.

Overwegingen

Alles overwegend is het panel van mening dat de opleiding op papier en in reële aanzet een samenhangende en hoogwaardige leeromgeving heeft gecreëerd, maar dat deze nog verder moet worden uitgerold in de praktijk. De komende jaren zal volgens het panel moeten blijken of de opleiding met het programma, het personeel en de voorzieningen haar ambities waar kan maken. Het panel is van mening dat de opleiding met het personeel en de voorzieningen ruim voldoet aan de daarvoor gestelde eisen. Met de voorzieningen van de faculteit Bouwkunde en de opleidingsspecifieke voorzieningen heeft de opleiding volgens het panel alles wat zij zich op dit vlak kan wensen. Het panel zag daarnaast een competent docententeam en heeft waardering voor de gedrevenheid binnen het team om de ambities van de master de komende jaren te realiseren. Met het huidige programma heeft de opleiding volgens het panel een goede basis neergelegd. Positief is het panel over de heldere opbouw in de drie semesters, waarin de studenten eerst observeren en kennis opdoen, daarna aan de slag gaan met projecten en ten slotte een thesis schrijven. Het didactisch concept vindt het panel daarnaast goed passen bij de opleiding. Het is een klassiek didactisch concept voor architectuur. Ook is het panel van mening dat het cross-culturele perspectief en de interdisciplinaire ingesteldheid waarmee de opleiding het vakgebied bevraagt en uitdaagt de opleiding onderscheidt van vergelijkbare masteropleidingen en hierdoor een meerwaarde geeft. Wel is het panel van mening dat de opleiding op dit moment nog niet het hoge niveau heeft bereikt dat de opleiding zelf nastreeft. Om de hoge ambities de komende jaren waar te maken dient de opleiding zich met dezelfde vaart en gedrevenheid te blijven verbeteren.

Ruimte voor verbetering ziet het panel ten eerste in de interdisciplinaire benadering van de opleiding. Het panel stelde in de gesprekken met de studenten vast dat de multidisciplinaire

kennisopbouw, de interdisciplinaire opdrachtformulering en het vergelijkende, cross-culturele perspectief nog niet volledig zijn doorgedrongen tot de mindset van de studenten. De studenten denken volgens het panel nog teveel vanuit de geijkte kaders van de architectuur. Volgens het panel kan de opleiding hier een verbeterslag maken door de thema's sociale en culturele duurzaamheid en cross-culturele verbreding en verdieping meer expliciet vanuit de sociologie, culturele antropologie en ecologie te onderbouwen en daarmee meer los te breken uit de discipline van de architectuur. Vanuit dergelijke onderbouw en disciplinaire 'displacement' kan het ontwerpend onderzoek, volop gebruik makend van haar creativiteit en vrijheid, nieuwe richtingen uitgaan en tot transdisciplinaire grensverleggende resultaten komen.

Het panel heeft daarnaast vastgesteld dat de wetenschappelijke component van de opleiding nu nog teveel wordt benaderd vanuit het ontwerpen. Andere vormen van onderzoek zijn volgens het panel wel aanwezig, maar te beperkt en te weinig zichtbaar. Ook is het panel van mening dat de opleiding meer expliciet aandacht kan besteden aan het ontwikkelen van een kritische attitude. Het panel begrijpt dat het bijbrengen van het kritische, innovatieve denken bij een internationale, interculturele groep niet eenvoudig is, maar vraagt de opleiding hier nog sterker op in te zetten, bijvoorbeeld in de projecten die de studenten in binnen en buitenland uitvoeren.

Ten slotte meent het panel dat de opleiding de waarde en de impact van het reality-based aspect in de opleiding kan vergroten door in de projecten de focus te leggen op een beperkt aantal regio's met interessante thematieken waar de opleiding vervolgens langer kan blijven werken en daardoor het verschil kan maken.

Indien de opleiding bovenstaande punten aanpakt en met haar docententeam doorgaat op de ingeslagen weg, met dezelfde gedrevenheid en motivatie is de potentie aanwezig om de hoge ambities, zoals geformuleerd in de visie en missie te realiseren.

Conclusie

Het panel beoordeelt op grond van bovenstaande overwegingen deze standaard als voldoende. De aanbevelingen van het panel zijn in het licht van de hoge ambities van de opleiding geformuleerd. Om deze hoge ambities te realiseren dient de opleiding op een aantal punten verbeterd te worden. De onderwijsleeromgeving voldoet volgens het panel echter zonder enige twijfel aan de eisen voor basiskwaliteit.

4.3 Toetsing

4.3.1 Standaard 3

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Ten aanzien van het toetsbeleid volgt de BMAUD master de door de faculteit Bouwkunde opgestelde 'Golden Rules of Examination'. Deze gouden regels zijn de algemene richtlijn voor alle toetsingen binnen de faculteit Bouwkunde. De richtlijn bevat onder andere de regels voor herkansingsmogelijkheden en de vereisten voor validiteit, betrouwbaarheid en inzichtelijkheid waaraan schriftelijke tentamens en ontwerp opdrachten moeten voldoen. De BMAUD master heeft in het onderwijs en examenreglement deze gouden regels verder toegespitst op de BMAUD master.

De examencommissie van de faculteit Bouwkunde is verantwoordelijk voor het toetsbeleid en de borging van de kwaliteit van de toetsen en examens van de BMAUD master. In het informatiedossier geeft de opleiding meer informatie over het functioneren van deze examencommissie. Er staat in vermeld dat zij de algemene richtlijnen voor de schriftelijke toetsen, de ontwerp opdrachten en de thesiprojecten formuleert. Daarnaast ziet zij toe op de kwaliteit en het niveau van de examens, de theses en de toegekende cijfers. De examencommissie rapporteert jaarlijks over haar activiteiten aan de decaan van de faculteit.

Voor de toetsing maakt de opleiding gebruik van schriftelijke tentamens, essays, een portfolio en presentaties. De opleiding heeft aangegeven dat studenten in de schriftelijke tentamens getoetst worden op kennis en schrijfvaardigheid. In de essays wordt het persoonlijke standpunt van de studenten en het gebruik van primaire en secundaire bronnen getoetst. Het portfolio legt volgens de opleiding de voortgang van studenten op een specifiek thema vast, geeft een meer accuraat overzicht van de groei van een student en laat zien wat nog verder ontwikkeld moet worden. Met de tussentijdse presentaties worden de studenten voorbereid op hun eindpresentatie.

Het panel heeft de toetsvormen bekeken en gezien dat deze voldoende variatie vertonen en passen bij de verschillende onderwijsonderdelen. Het panel had na het lezen van het informatiedossier het beeld dat het accent in de opleiding lag op groepsgewijze toetsing. De studenten en docenten hebben dit beeld tijdens de gesprekken met het panel weerlegd en laten zien dat er voldoende individueel getoetst wordt. Wel gaven studenten aan dat de nakijktermijnen soms erg lang zijn en feedback lang op zich laat wachten.

Afstudeertraject:

Het panel heeft het afstudeerhandboek van de opleiding bekeken en gezien dat daarin de richtlijnen en de opbouw van het thesiproject verder worden beschreven.

De start voor het afstudeertraject wordt gemaakt met de voorbereidende colleges en het thesis seminar in het tweede semester. In het thesis seminar verrichten studenten een diepgaand en zelfstandig onderzoek waarin zij hun afstudeeronderwerp verder afbakenen en een concrete onderzoeksvraag formuleren dat is gericht op het formuleren van afgebakende onderzoeksvragen voor het afstudeeronderzoek. Zij worden tijdens dit seminar begeleid door het Hoofd Onderwijs. Aan het eind van het thesisseminar hebben de studenten een projectvoorstel en een onderzoeksplan geschreven en gepresenteerd. De verdere uitvoering van het thesiproject vindt plaats in het derde semester, onder toezicht van het Hoofd Onderwijs, of een hoogleraar van de faculteit Bouwkunde en resulteert in een onderzoeksrapport, of ontwerpvoorstel dat de studenten op een innovatieve manier dienen te presenteren.

Om zicht te houden op de voortgang van de studenten en de kwaliteit van het onderzoek heeft de opleiding een thesiscommissie ingesteld die aan de hand van twee tussentijdse toetsmomenten de kwaliteit en voortgang van de thesiprojecten opvolgt. De eindbeoordeling van de thesiprojecten wordt ook door deze commissie verricht.

De thesiscommissie bestaat uit het Hoofd Onderwijs, een hoogleraar van de faculteit Bouwkunde en twee vakspecialisten. De criteria voor de eindbeoordeling staan beschreven in de afstudeerhandleiding. Het panel heeft deze bekeken en gezien dat studenten worden beoordeeld op hun attitude tijdens het onderzoek of het ontwerpen, op het vermogen om onderzoek te verrichten, op het vermogen om een ontwerpvoorstel te kunnen conceptualiseren en vorm te geven in een rapport en op het vermogen van de student om de resultaten op een innovatieve manier te kunnen presenteren.

Overwegingen

Het panel heeft het toetsbeleid en de uitwerking in het onderwijs- en examenreglement bekeken en vastgesteld dat dit voldoet aan de daaraan gestelde eisen. Het panel vindt het goed dat de opleiding voor het toetsysteem leunt op het toetsysteem van de TU Delft. De toetsvormen vertonen daarnaast voldoende variatie. Wel vindt het panel dat de opleiding sterker kan toetsen op de wetenschappelijke onderzoekscomponent door in de toetsing sterker de nadruk te leggen op het wetenschappelijk denken en schrijven. De opleiding kan hier onder andere voor zorgen door studenten minder korte papers te laten schrijven en hiervoor in de plaats een beperkt aantal meer omvangrijke papers te laten schrijven. De focus komt hierbij meer op het wetenschappelijk schrijven en denken te liggen, waardoor het wetenschappelijk karakter van de opleiding versterkt zal worden. Deze papers kunnen bijvoorbeeld een neerslag formuleren van een multidisciplinaire kennisopbouw of op gefundeerde wijze een interdisciplinaire opdrachtformulering verwoorden. Of men kan op het einde van een traject proberen weer te geven wat het ontwerpend onderzoek aan transdisciplinair nieuw inzicht oplevert. Aanvullend denkt het panel dat het aanbieden van minder korte papers het voor docenten makkelijker maakt om in de daarvoor gestelde termijn de toetsen na te kijken en de studenten feedback te geven.

Over de inrichting van het thesisproject is het panel positief. Het panel is van mening dat de tussentijdse presentaties van de studenten goed zicht geven op de gemaakte vorderingen en laten zien wanneer er eventueel moet worden ingegrepen. Het specifiek benadrukken van een innovatieve manier van presenteren past volgens het panel goed bij het doel van de opleiding.

Conclusie

Het panel beoordeelt op grond van bovenstaande overwegingen deze standaard als voldoende.

4.4 Afstudeergarantie en financiële voorzieningen

4.4.1 Standaard 4

De instelling geeft aan studenten de garantie dat het programma volledig kan worden doorlopen en stelt toereikende financiële voorzieningen beschikbaar.

Bevindingen

De opleiding heeft aangegeven dat de TU Delft, afdeling Architectuur in de opstartfase van de master de benodigde financiële voorzieningen beschikbaar stelt. Het doel van de opleiding is om in 2014 kostendekkend te zijn en in 2016 de gemaakte investeringen terugverdiend te hebben. Inkomsten haalt de opleiding uit het collegegeld en eventuele sponsoring door het werkveld. Het stijgende aantal studenten geeft zowel de TU Delft als de BMAUD master het vertrouwen dat zij hun doelstellingen zullen halen.

De TU Delft, afdeling Architectuur heeft zowel mondeling als schriftelijk bevestigd te garanderen dat studenten die zijn gestart met de master, die ook zullen kunnen afmaken.

Overwegingen

Het panel acht de afstudeergarantie en financiële voorzieningen voldoende. De schriftelijke bevestiging van de afstudeergarantie die de deelnemers op aanvraag krijgen volstaat.

Het panel is van mening dat het Berlage Center en de BMAUD master met de TU Delft een stevige organisatie achter zich heeft staan die de continuïteit van de opleiding kan borgen.

Conclusie

Het panel beoordeelt op grond van bovenstaande overwegingen deze standaard als voldoende.

4.5 Algemene conclusie over de kwaliteit van de opleiding

Het panel is van mening dat de opleiding op dit moment voldoet aan de gestelde eisen voor basiskwaliteit en de potentie heeft om de hoge ambitie van de opleiding waar te maken. Deze ambitie is een opleiding aanbieden die uitstijgt boven basisniveau. Het panel heeft gezien dat de eindkwalificaties zichtbaar zijn vertaald in het programma, dat het programma een logische opbouw heeft, dat de opleiding gebruik maakt van voldoende variatie in de toetsing en constant zorgt voor een directe interactie met de praktijk. Daarnaast heeft de opleiding een gedreven en deskundig docententeam tot haar beschikking en kan zij gebruik maken van voorzieningen die van goed niveau zijn. Volgens het panel ligt er nu een mooie basis van waaruit het docententeam en de directie van The Berlage de opleiding naar een hoger niveau kunnen tillen. Uitgangspunt hierbij is een aantal al aanwezige facetten van het programma verscherpen, verdiepen, of verbeteren. Ten eerste dient de opleiding de 'rode draad' thema's sociale en culturele duurzaamheid en cross-culturele verbreding en verdieping meer expliciet vanuit de sociologie, culturele antropologie en ecologie te benaderen en daarmee meer los te breken uit de geijkte discipline van de architectuur. Hiermee kan de opleiding de studenten volgens het panel daadwerkelijk over de grenzen van de architectuur heen leren kijken. Daarnaast dient de opleiding de wetenschappelijke component vanuit een breder perspectief te behandelen. De opleiding benadert wetenschappelijk onderzoek nu teveel vanuit het ontwerpen en dient andere vormen van onderzoek uitgebreider en meer expliciet te behandelen. Ook in de toetsing dient de opleiding het wetenschappelijk denken en schrijven meer expliciet te toetsen. Deze 'verwetenschappelijking' mag echter de ontwerpbias niet in twijfel trekken, maar dient integendeel de multidisciplinaire basis aan te reiken voor ambitieuze interdisciplinaire opdrachtschrijving en transdisciplinair vernieuwend ontwerpen. Tenslotte ziet de opleiding ruimte voor verbetering in de manier waarop de opleiding nu de projecten inricht. Volgens het panel kan de opleiding de impact van de projecten op zowel de studenten als de regio waarin de projecten worden uitgevoerd vergroten wanneer zij zich richt op een beperkt aantal regio's, waar de opleiding langer kan blijven en juist daardoor het verschil kan maken. Dit zou de beoogde 'reality check' uitdagender en sterker maken.

Dit alles overwegende komt het panel tot een positief oordeel.

Aanbevelingen

De opleiding voldoet volgens het panel zonder enige twijfel aan basiskwaliteit. Onderstaande aanbevelingen maakt het panel met het oog op de ambitie van de opleiding om uit te stijgen boven de eisen die worden gesteld aan basiskwaliteit. Om deze ambitie te realiseren dient de opleiding de volgende verbeterpunten te realiseren:

- De thema's sociale en culturele duurzaamheid en cross-culturele verbreding en verdieping meer expliciet vanuit de sociologie, culturele antropologie en ecologie benaderen en daarmee meer los breken uit de geijkte discipline van de architectuur.
- De wetenschappelijke component vanuit een breder perspectief benaderen door deze niet alleen op het ontwerpen te richten, maar ook andere vormen van onderzoek te behandelen met de bedoeling om vanuit deze verruimde kennisbasis het ontwerpend onderzoek meer armslag te geven en tot transdisciplinaire innovatie te sturen.
- Voor de projecten zich beperken tot een aantal regio's waar de opleiding langer kan blijven en daardoor het verschil kan maken en de reality check volop te laten spelen.
- In de toetsing meer expliciet aandacht besteden aan het wetenschappelijk denken en schrijven. Dit kan de opleiding onder andere doen door de vele korte papers te vervangen door een kleiner aantal grote papers. De focus komt hierbij meer op het wetenschappelijk schrijven en denken te liggen, waardoor het wetenschappelijk karakter van de opleiding versterkt zal worden. Dit wetenschappelijk schrijven hoeft geen ontwerpvreemde bezigheid te worden maar kan op gerichte momenten het ontwerptraject ondersteunen.

Ten slotte raadt het panel de opleiding aan de bij de TU Delft gebruikelijke midtermevaluatie uit te laten voeren. De opleiding kan zo zicht houden op de vorderingen van het verbetertraject waarmee de opleiding van het basisniveau, waarop het zich nu bevindt, weet op te tillen naar het niveau dat zij beoogt: hoger dan basisniveau.

5 Overzicht oordelen

Onderwerp	Standaarden	Oordeel
1 Beoogde eindkwalificaties	1. De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen	V
2 Onderwijsleeromgeving	2. Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren	V
3 Toetsing	3. De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing	V
4 Afstudeergarantie en financiële voorzieningen	4. De instelling geeft aan studenten de garantie dat het programma volledig kan worden doorlopen en stelt toereikende financiële voorzieningen beschikbaar	V
Algemene conclusie		V

V = voldoende O = onvoldoende

Bijlage 1: Samenstelling panel

prof. dr. ir. ach. H. (Herman) Neuckermans (voorzitter) is emeritus gewoon hoogleraar KU Leuven, departement Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening. Hij heeft op de KU Leuven meerdere leidinggevende posities vervuld, onder andere als hoofd van de afdeling Architectuur, voorzitter van het departement Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening en als onderwijsdirecteur. Van 1994 tot aan 2009 was hij lid van de raad van bestuur van de European Association for Architectural Education (EAAE) en was van 2000 tot 2003 voorzitter van deze vereniging. Prof. Neuckermans heeft in zijn loopbaan talrijke projecten gerund en veel gepubliceerd in het domein van de ontwerpmethodiek i.h.b. het computergesteund architectuurontwerpen en de ontwerpdidactiek. Ook heeft hij evaluaties en visitaties geleid in meerdere landen.

prof. dr. ir. arch. A. (André) Loeckx is emeritus gewoon hoogleraar KU Leuven, departement Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening en was van 2000 tot 2008 voorzitter van het departement. Prof. Loeckx heeft diverse publicaties op zijn naam staan in gerenommeerde tijdschriften als de Journal of Architectural Education. Tevens heeft hij diverse internationale projecten geleid van capacity building in opdracht van UN-Habitat en de EU. In Vlaanderen trad hij op als jurylid van talrijke stadprojecten en architectuurprojecten. Hij is stichtend lid van de Raad van Bestuur van het Vlaams Architectuurinstituut en werkte mee aan de redactie van verschillende Jaarboeken Architectuur Vlaanderen. Hij is voorzitter van de jury en van de kwaliteitskamer voor stadsvernieuwingsprojecten van de Vlaamse regering.

ir. A. (Annette) Marx is mede-eigenaar van het architectenbureau Marx en Steketee architecten B.V. Daarnaast is zij lid van verschillende kwaliteitscommissies, met enige regelmaat mentor aan de academies van Bouwkunst in Rotterdam en Arnhem en gastdocent aan de Technische Universiteit Eindhoven. Ook treedt zij regelmatig op als jurylid van verschillende architectuurprojecten. Van 1990 tot 2002 was zij onderwijs coördinator en docent aan de Academie van Bouwkunst in Tilburg.

Ruud Verbij is een masterstudent Computer Sciences aan de Universiteit Twente. Tijdens zijn studie was hij onder andere lid van de Raad van Toezicht van de Stichting Bedrijvendagen Twente en Functionaris Externe Betrekkingen voor de studievereniging Inter-Actief. Daarnaast treedt hij regelmatig op als student-lid bij accreditaties van de NVAO en volgde hiervoor de nodige trainingsdagen bij NVAO.

Alle panelleden hebben een onafhankelijkheids- en onpartijdigheidsverklaring ingevuld en ondertekend.

Het panel werd bijgestaan door ir. S. (Lineke) van Bruggen, beleidsmedewerker NVAO, procescoördinator en drs. L. (Lisette) Winsemius, beleidsmedewerker NVAO, bij deze aanvraag betrokken als secretaris.

Bijlage 2: Programma locatiebezoek

Het panel heeft een bezoek gebracht aan de locatie op de faculteit Bouwkunde van de TU Delft op 13 september 2013.

Locatie: TU Delft, faculteit Bouwkunde

Programma:

09.30u – 10.00u ontvangst en kort vooroverleg panel en bekijken documenten

- Prof. Ir. Karin Laglas – Decaan afdeling Architectuur, faculteit Bouwkunde en Voorzitter College van het bestuur The Berlage
- Nanne de Ru – Directeur The Berlage
- Drs. Amber Leeuwenburgh – Business Manager The Berlage

10.00u - 10.45u Sessie 1 – gesprek vertegenwoordigers instellingsbestuur en onderwijsinstituut

- Prof. dr. Arch. Tom Avermaete – Directeur Onderwijs BMAUD master. Daarnaast hoogleraar en voorzitter van de leerstoel Methoden en Analyse afdeling Architectuur
- Ir. Theo van Drunen – manager Onderwijs en Studentzaken afdeling Architectuur
- Tom van Tongen – Medewerker kwaliteitszorg afdeling Architectuur

10.45u - 11.00u pauze, kort overleg panel (besloten)

11.00u - 11.45u Sessie 3 – gesprek studenten

- Golnar Abbasi (Iran)
- Anna Michalsdotter Anderson (Zweden)
- Jinsun Baik (Korea)
- Kartjik Balla (India)
- Robert Gomy (Duitsland)
- Ling Fung Keith Chung (Engeland)
- Congxiao Liu (China)
- Xiao Liu (China)

11.45u - 12.30u Sessie 4 – gesprek docententeam

- Ido Avissar MSc
- Dr. Henriette Bier
- Prof. Jean Louis Cohen (per videolink uit NY)
- Salomon Frausto M. Archi (Hoofd Onderwijs)
- Prof. Ir. Dick van Gameren
- Olaf Gipser dipl. Arch.
- Dirk Sijmons

12.30u - 13.15u overleg panel tijdens lunch (besloten)

13.15u - 13.45u bezoek voorzieningen (rondleiding)

13.45u – 14.15u Sessie 5 – gesprek vertegenwoordigers werkveld

- Guus Beumer – directeur Het Nieuwe Instituut
- Caroline Bos – Partner UN Studio

– Peter Swinnen – Vlaams Bouwmeester

14.15u – 15.30u Sessie 6 – Paneloverleg (besloten)

15.30u - 15.45u Sessie 7 – Tweede gesprek vertegenwoordigers opleidingsmanagement

– Nanne de RU – Directeur The Berlage

– Drs. Amber Leeuwenburgh – Business Manager The Berlage

15.45u – 16.30u overleg panel (besloten)

16.30u – 16.45 sessie 8 – beknopte terugkoppeling eerste bevindingen van het panel

Bijlage 3: Overzicht van bestudeerde documenten

Informatiedossier opleiding

- Informatiedossier beperkte opleidingsbeoordeling post- initiële master The Berlage Master in Architecture and Urban Design

Bijlagen informatiedossier

- Dublin Descriptoren
- Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of September 7, 2005 on the recognition of professional qualifications
- Final qualifications recommended by the Architects Council of Europe
- Final qualifications recommended by the UNESCO-UIA Charter for Architectural Education
- Meijerscriteria
- BMAUD Eindkwalificaties
- Schematisch programmaoverzicht
- Voorbeelden van cursusbeschrijvingen
- Focus van het BMAUD master
- Onderwijsvormen BAUD master
- Rapport Interne Opleidingsaudit 2011
- De gouden regels van het toetsen – TU Delft, faculteit Bouwkunde
- Internal quality assurance of BMAUD Program
- Bestuur, opleidingscommissie en staf
- Studentreglement
- Onderwijs- en examenreglement
- Evaluatieformulier thesisvoorstel
- Overzicht toetsvormen

Documenten beschikbaar gesteld tijdens locatiebezoek

- Algemene cursusinformatie
- Curriculumherziening
- Cursusbeschrijvingen
- Literatuurlijst met voorbeelden vakliteratuur
- Projectsyllabi met opdrachtbeschrijvingen en gemaakte opdrachten van studenten
- Toetsprocedure
- Toetsformulieren
- Voorbeelden van examens en andere vormen van toetsing;
- Portfolio;
- Personeelsbeleid
- Cv's van docenten
- Voorbeelden van portfolio's van docenten
- Kwaliteitszorgbeleid
- Enquêteformulieren stakeholders
- Een selectie verslagen van beleidsvoorbereidende activiteiten;
- Voorbeelden van informatievoorziening aan kandidaat-studenten.

Bijlage 4: Lijst met afkortingen

ba	bachelor
BKO	Basis Kwalificatie Onderwijs
BMAUD	Berlage Master for Architecture and Urban Design
ECTS	European Credit Transfer System
hbo	hoger beroepsonderwijs
ma	master
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
The Berlage	The Berlage Center for Advanced Studies in Architecture and Urban Design
TU Delft	Technische Universiteit Delft
wo	wetenschappelijk onderwijs

Het paneladvies is tot stand gekomen in opdracht van de NVAO met het oog op beperkte toetsing van de nieuwe opleiding The Berlage Master in Architecture and Urban Design van de TU Delft, The Berlage Center for Advanced Studies in Architecture and Urban Design, onderdeel van de faculteit Bouwkunde, afdeling Architectuur.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)

Parkstraat 28

Postbus 85498 | 2508 CD DEN HAAG

T 31 70 312 23 30

F 31 70 312 23 01

E info@nvao.net

W www.nvao.net

Aanvraagnummer 001604